

Tampereen arkkitehtikoulu 50 vuotta

Minna Chudoba ja Juho Rajaniemi

Tampereen arkkitehtikoulu juhlii tänä vuonna 50-vuotista taivaltaan. Nykyinen Tampereen yliopiston Arkkitehtuurin yksikkö on osa Rakennetun ympäristön tiedekuntaa yhdessä Rakennustekniikan yksikön kanssa ja sijaitsee Hervannan kampuksella Rakennustalossa. Opetus aloitettiin aikanaan Tampereen keskustassa, mutta yli kahdessakymmenessä vuodessa arkkitehdit ovat kotiutuneet tekkarihenkiseen Hervantaan diplomi-insinöörien joukkoon ja ison kampuksen monitieteisiä yhteistyön mahdollisuuksia on päästy hyödyntämään. Yliopistojen yhdistymisen myötä yhteistyötä on viime vuosina viritelty myös keskustakampuksen oppialojen kanssa.

Vaikka isoin muutos koulun historiassa lienee ollut arkkitehtuuriopetuksen muutto 1990-luvulla pienestä ja kodikkaasta Tuomiokirkonkadun kiinteistöstä Hervantaan, myös Hervannan vuosia on sävyttänyt jatkuva muutos. Luokkia ja työhuoneita on remontoitu, opetusmenetelmiä uudistettu, sähköisiä systemejä päivitetty ja kurssirakennetta muutettu. Henkilökuntaa on vähennetty ja sen myötä on sovittauduttu aiempaa pienempiin tiloihin; välillä on tehty töitä väistötiloissakin. Arkkitehtuurin yksikön nimi on muuttunut osastosta ensin laitokseksi, sitten laboratorioksi ja lopulta yksiköksi. Tampereen teknillinen korkeakoulu -nimi vaihtui Tampereen teknilliseksi yliopistoksi vuonna 2003. Tampereen kahden yliopiston yhdistyessä vuoden 2019 alussa yliopiston nimestä poistettiin sana *teknillinen*.

Jotain on kuitenkin pysynyt muutosten keskellä: tärkeäksi koettu yhteisöllisyys. Sen kokivat voimakkaasti jo aikanaan Tuomiokirkonkadulla arkkitehtuurin osastoa aloitelleet opettajat ja opiskelijat. Pienissä ja vähän vaatimattomissakin tiloissa pääsivät luovuus ja innovointi kukoistamaan, tehtiin yhdessä ja välitettiin toisista. Siellä työskennelleiden tarinoissa korostuukin voimakkaasti yhteishenki: jonkinlaiseksi lintukodoksi paikka koettiin.

Tuomiokirkonkadun yhteisöllisyys tuotiin myös Hervannan kampukselle, ja se on edelleen tärkeä osa Tampereen yliopiston arkkitehtuurin yksikköä. Opettajat tuntevat opiskelijat, ja opiskelijat toivottavasti yhä kokevat, että opettajia on helppo lähestyä. Kerrotaan, että muuan professori ei Hervannan kampukselle muuton jälkeen suostunut syömään lounastaan opettajien henkilöstöravintolassa, vaan piti kunnia-asianaan lounastamista opiskelijaruokalassa. Siellä jatkettiin opiskelijoiden kanssa kesken jäänyttä juttua, oli aiheena sitten arkkitehtuurin syvin olemus tai yleinen maailmanparannus. Näin oli tehty myös Tuomiokirkonkadun aikoihin, aina samassa tutussa keskustakuppilassa. Yhteisöllisyyden tukeminen oli ajatuksena myös viimeisimmässä yksikön tilojen uudistuksessa muutama vuosi sitten. Vaikka opiskelijoilla on tietysti oma kiltatilansa, korjauksessa toteutettiin arkkitehtuurin yksikköön avoin keittiötila, jonka on tarkoitus palvella yhteisenä kohtaamispaikkana. Keittiön tila ei ole mukana virallisessa tilanvarausjärjestelmässä, ja niin muodoin se on voinut tarjota tarpeellista joustoa ja mahdollisuuksia spontaaneille ryhmäkokouksille ja palavereille. Rakennustalon J-siiven keittiö onkin monelle tuttu tapaamispaikka, jonka pöydän ääressä on kokoustettu, syöty eväitä, pidetty postitustalkoita, juhlittu läksiäisiä ja välillä ohjattu myös harjoitustöitä.

Tampereen keskustaa ei ole unohdettu, vaikka arkkitehtuurin yksikkö ei siellä enää sijaitsekaan. Vuosien varrella se on jatkuvasti tarjonnut kiinnostavia harjoitustyökohteita yhdyskuntasuunnittelun kursseille, ja yhteistyö Tampereen kaupungin kanssa on ollut tiivistä, sujuvaa ja molemmin puolin antoisaa. Opiskelijat ovat muun muassa suunnitelleet tulevien ratikkapysäkkien ympäristöä ja pohtineet uutta käyttöä unohtuneille paikoille. Vuoden 2019 alussa tapahtuneen yliopistojen yhdistymisen myötä ovat varsinaiset opetustilanteetkin osittain palanneet keskustaan. Erilaiset kahden kampuksen väliset yhteistyökurssit vievät opiskelijoita oppimistapahtumiin molemmille kampuksille, ja arkkitehtuurin historian opetus on jo pitkään hyödyntänyt keskustan tarjoamia opetukseen soveltuvia tiloja. Samalla uudet arkkitehtiopiskelijat ovat tutustuneet kaupunkiin. Kaupunki, myös Hervanta, oppimisen ympäristönä on siis edelleen tärkeä osa arkkitehtuurin opetusta, vaikka arkkitehtuurin yksikkö on muuttanut pois Tuomiokirkonkadulta jo aikoja sitten.

Yhteys kaupunkiin ja todellisiin suunnittelukohteisiin tuo oppimiseen luontevasti käytännönläheisyyttä. Sekin on alusta asti kuulunut arkkitehtien opetukseen Tampereella, ja sitä ovat painottaneet jo emeritusprofessorit Jere Maula, Staffan Lodenius ja nykyinen yhdyskuntasuunnittelun professori Juho Rajaniemi sekä yhdyskuntasuunnittelun teorian professori Panu Lehtovuori. Yhteys praktiikkaan lienee nykyisin jo eräänlainen Tampereen brändi, kun kuvaillaan valtakunnan arkkitehtikoulujen painotuksia ja ominaispiirteitä. Käytännönläheisyys korostuu erityisesti yhdyskuntasuunnittelun harjoitustöissä, jotka yleensä pyrkivät vastaamaan johonkin kohdekaupungin tai -kunnan – Tampereen seudulla tai muualla – esittämään todelliseen suunnitteluongelmaan. Opiskelijat ovat tarttuneet innostuneesti saamaansa suunnitteluhaasteeseen, johon on usein liittynyt tutkimuksellista otetta vaativa erityisteema. Viime vuosina harjoitustyöprosessiin on otettu mukaan myös paikallisia asukkaita, sparraajia, joiden kokemus omasta elinympäristöstään on päässyt vaikuttamaan alueen suunnitteluun. Näin on tehty esimerkiksi Pietarsaareissa, Jyväskylässä ja Seinäjoella. Kokemus on ollut tärkeää lähdeaineistoa siinä missä rakennettu ympäristö, maasto, maisema tai historiakin. Samalla opiskelijat ovat saaneet harjoitella arkkitehdille tarpeellisia kommunikaatiotaitoja, oppineet perustelemaan suunnitteluratkaisujaan ja luottamaan itseensä suunnittelijoina. Koska suunnittelutyössä ei ole yhtä ainoaa oikeaa ratkaisua ongelmaan, ja joskus ongelmakin on määriteltävä itse, opiskelijoille annetaan paljon vapautta ja samalla vastuuta omasta tekemisestään. Suunnittelijapersoonan kehittymiselle annetaan näin tilaa. Vertaisoppimisella on aina ollut tärkeä merkitys tässä prosessissa. Aikanaan piirustusaleissa pöydillä lojuvat skissit olivat kaikkien nähtävissä ja antamassa aihetta spontaanille vertaiskriitikille. Nykyisin työt saattavat olla näkymättömissä läppäriin uumenissa, mutta erilaiset verkon keskustelufoorumit ovat kuitenkin antaneet uusia mahdollisuuksia vertaiskriitikille ja ryhmissä työskentelylle.

Käytännönläheisyyden lisäksi tietysti myös teorialla on ollut olennainen merkitys kaupunkisuunnittelun opetuksessa. Opetushenkilökuntaan on kuulunut erityisesti teoriaan erikoistuneita opettajia, kuten jo edesmenneet professorit Jorma Mänty ja Terttu Pakarinen. Teoria on yhä olennainen osa yhdyskuntasuunnittelun opetusta, ja siihen perehdytään kaikilla alan opintojaksoilla. Varsinaisista yhdyskuntasuunnittelun teoriakursseista vastaavat Panu Lehtovuori ja yliopistonlehtori Minna Chudoba. Jorma Mänty perusti vajaa nelisenkymmentä vuotta sitten englanninkielisen Datutop-julkaisusarjan (nimi sanoista Department of Architecture Tampere University of Technology Occasional Papers), joka edelleen ilmestyy alkuperäisen nimensä mukaisesti satunnaisesti. Sarjassa on julkaistu viime vuosina muun muassa väitöskirjoja

ja seminaariartikkeleita. Nimenmuutosta ei ole lehdelle harkittu, vaikka sen kai nykyisin pitäisi olla Satuop. Terttu Pakarisen tutkimusintresseihin kuuluivat verkostokaupunki ja suunnittelumetaforat; niiden myötä Tampereelle saatiin 2000-luvun alussa Netzstadt-teoksestaan kuuluisat Franz Oswald ja Peter Baccini seminaaripuhujiksi. Hyviksi koetut verkostokaupunkiajattelun analyysityökalut ovat edelleen aika ajoin olleet käytössä yhdyskuntasuunnittelun kursseilla, samoin kuin niitä tukeva paikkatieto-opetus.

Syksyllä 2019 Tampereen yliopiston arkkitehtuurin yksikössä on käynnistetty täysin uudistettu opetussuunnitelma, jossa maisterivaiheessa eli 4. ja 5. vuosikurssilla yhdyskuntasuunnittelu on yksi kolmesta vaihtoehtoisesta syventymisvaihtoehdosta. Muut vaihtoehdot ovat Architectural Design ja Rakennetun ympäristön hoito. Syksyllä 2020 Tampereen yliopistossa alkaa Rakennetun ympäristön tiedekunnan hallinnoima monialainen ja englanninkielinen kestävä kaupunkikehityksen kandidaatinohjelma. Ohjelmalla on yhtymäkohtia yhdyskuntasuunnitteluun, vaikka siitä ei valmistutakaan suunnittelijoiksi. Lisäksi lähivuosina arkkitehtuurin yksikössä pohditaan, miten yhdyskuntasuunnittelua ja muita oppialoja tarjotaan jatkuvan oppimisen areenalla. Opetus siis uudistuu, työkalut kehittyvät, tilatkin voivat vaihtua, mutta yksi asia ei muutu: Tampereen arkkitehtikoulussa – niin kuin varmasti muissakin valtakunnan arkkitehtikouluissa – on alastaan innostuneita, luovia, lahjakkaita ja todella motivoituneita opiskelijoita, joita opettajat kannustavat syvälliseen pohdintaan. Näin on ollut jo viidenkymmen vuoden ajan.